

MUTOLAA — YUKSALISHNING OLTIN KALITI

*Buxoro davlat universiteti Filologiya fakulteti Tarjima nazariyasi va amaliyoti
yo‘nalishi 2-bosqich talabasi*

Xudayarova Nasibaxon Javlonbek qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada mutolaaning inson tafakkuri, ma'naviy kamoloti hamda jamiyat taraqqiyotidagi o'rni yoritiladi. Kitob o'qish shaxsning bilim doirasini kengaytirishi, mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirishi va yoshlar tarbiyasida muhim omil ekani tahlil qilinadi. Shuningdek, tarixiy allomalar hayoti misolida ilm-ma'rifatga intilishning ahamiyati ko'rsatib beriladi. Zamonaviy axborot asrida ham kitob insoniyat uchun eng muhim bilim manbalaridan biri bo'lib qolayotgani asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: mutolaa, kitobxonlik, ilm-ma'rifat, tafakkur, ma'naviyat, yoshlar tarbiyasi, bilim.

Kirish

Bugungi kunda insoniyat taraqqiyoti ilm-ma'rifat va bilimga bo'lgan ehtiyoj bilan chambarchas bog'liqdir. Jamiyatning rivojlanishi, avvalo, insonlarning bilim darajasi, tafakkuri va ma'naviy kamolotiga bog'liq bo'lib, bu jarayonda mutolaaning o'rni beqiyosdir. Kitob o'qish inson tafakkurini kengaytiradi, uning dunyoqarashini boyitadi hamda hayotga ongli va tahliliy yondashishni shakllantiradi. Shuning uchun ham qadimdan kitob insoniyatning eng qimmatli ma'naviy boyliklaridan biri sifatida e'tirof etib kelinadi.

Tarixga nazar tashlasak, buyuk allomalar, olimlar va mutafakkirlarning yuksak darajaga erishishida mutolaa va ilmga bo'lgan cheksiz qiziqish muhim omil bo'lgan. Kitob insonni nafaqat bilimli qiladi, balki uning ma'naviy olamini boyitib, komil inson bo'lib shakllanishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, yosh avlod tarbiyasida kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda ham mutolaa o'z ahamiyatini yo'qotgani yo'q. Aksincha, turli axborot oqimlari orasida to'g'ri bilimni tanlab olish, chuqur fikrlash va mustaqil xulosa chiqarishda kitob o'qish muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu bois mutolaa madaniyatini rivojlantirish har bir jamiyatning ma'naviy va intellektual yuksalishida muhim omil hisoblanadi.

Asosiy qism

1-qism. Mutolaaning inson tafakkuri va shaxs kamolotidagi o'rni

Mutolaa inson tafakkurini rivojlantiruvchi eng muhim omillardan biri hisoblanadi. Kitob o'qish jarayonida inson nafaqat yangi bilimlarga ega bo'ladi,

balki o'z fikrlash qobiliyatini ham rivojlantiradi. Mutolaa shaxsning dunyoqarashini kengaytiradi, uning atrof-muhitga bo'lgan munosabatini chuqurlashtiradi hamda voqea-hodisalarga tahliliy yondashishni shakllantiradi. Shu sababli kitob inson hayotida muhim ma'naviy va intellektual manba sifatida e'tirof etiladi.

Kitob o'qish insonning fikrlash madaniyatini shakllantiradi. Mutolaa jarayonida o'quvchi muallifning fikrlari bilan tanishadi, ularni tahlil qiladi, o'z hayotiy tajribasi bilan solishtiradi va natijada mustaqil xulosa chiqarishga o'rganadi. Bu jarayon esa insonda tanqidiy fikrlash, mantiqiy tahlil qilish hamda muammolarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Ayniqsa, ilmiy va badiiy adabiyotlarni mutolaa qilish tafakkurning yanada chuqurlashishiga xizmat qiladi.

Mutolaa shuningdek insonning nutq madaniyatini boyitadi. Kitob o'qigan insonning so'z boyligi keng bo'ladi, u fikrini ravon va aniq ifoda eta oladi. Bu esa nafaqat ilmiy faoliyatda, balki kundalik hayotda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Nutq madaniyatining rivojlanishi insonning ijtimoiy hayotdagi faolligini oshiradi, uning jamiyatdagi o'rnini mustahkamlaydi.

Mutolaaning yana bir muhim jihati shundaki, u insonning ma'naviy olamini boyitadi. Badiiy adabiyotlar orqali inson turli taqdir, hayotiy voqealar va insoniy fazilatlar haqida tasavvurga ega bo'ladi. Natijada insonda ezgulik, mehr-oqibat, sabr-toqat, vatanparvarlik kabi ijobiy fazilatlar shakllanadi. Ayniqsa, yoshlar uchun badiiy asarlarning tarbiyaviy ahamiyati nihoyatda katta bo'lib, ular orqali yosh avlodda sog'lom dunyoqarash va ma'naviy qadriyatlar qaror topadi.

Shuningdek, mutolaa insonning ruhiy barqarorligiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Kitob o'qish insonni kundalik tashvishlardan bir muddat chalg'itadi, uning ruhiy holatini tinchlantiradi hamda ichki muvozanatini saqlashga yordam beradi. Shu sababli ko'plab olimlar mutolaani inson salomatligi va ruhiy barqarorligi uchun foydali mashg'ulot sifatida baholaydilar.

Xulosa qilib aytganda, mutolaa inson tafakkuri, nutqi, ma'naviy dunyosi va shaxsiy kamolotini rivojlantiruvchi muhim omildir. Kitob o'qish orqali inson o'z bilimini boyitadi, dunyoqarashini kengaytiradi va jamiyatda faol hamda ongli shaxs sifatida shakllanadi.

2-qism. Jamiyat taraqqiyotida mutolaa va kitobxonlik madaniyatining ahamiyati

Mutolaa nafaqat alohida shaxs kamolotida, balki butun jamiyat taraqqiyotida ham muhim o'rin tutadi. Chunki bilimli va tafakkuri rivojlangan insonlardan iborat jamiyatgina barqaror rivojlanishga erisha oladi. Kitob o'qish orqali inson ilm-fan, madaniyat va tarix haqidagi bilimlarini boyitadi, natijada jamiyatda intellektual salohiyat ortib boradi. Shu sababli kitobxonlik

madaniyati har bir davlatning ma'naviy rivojlanishida muhim omillardan biri hisoblanadi.

Tarixga nazar tashlasak, buyuk sivilizatsiyalar aynan ilm va mutolaa rivojlangan hududlarda shakllanganini ko'rish mumkin. Ilmiy maktablar, kutubxonalar va madrasalar faoliyati natijasida ko'plab allomalar yetishib chiqqan. Ularning ilmiy merosi esa insoniyat taraqqiyotiga ulkan hissa qo'shgan. Masalan, Sharq mutafakkirlari tomonidan yaratilgan ilmiy asarlar nafaqat o'z davrida, balki keyingi asrlarda ham ilm-fan rivojiga katta ta'sir ko'rsatgan.

Kitobxonlik madaniyati yosh avlod tarbiyasida ham muhim o'rin egallaydi. Kitob o'qishga odatlangan yoshlar bilimga chanqoq, mustaqil fikrlaydigan va ijtimoiy mas'uliyatni his qiladigan shaxslar bo'lib yetishadi. Bunday yoshlar kelajakda jamiyat taraqqiyotiga katta hissa qo'sha oladi. Shu bois ta'lim tizimida ham kitobxonlikni rivojlantirish, yoshlarni mutolaaga jalb etish muhim vazifalardan biri sifatida qaraladi.

Bugungi globallashuv sharoitida axborot manbalari soni keskin ortib bormoqda. Internet, ijtimoiy tarmoqlar va boshqa zamonaviy texnologiyalar inson hayotining ajralmas qismiga aylangan. Biroq bunday tezkor axborot oqimi ko'pincha yuzaki bilimlar bilan cheklanib qoladi. Kitob esa insonni chuqur fikrlashga, tahlil qilishga va to'g'ri xulosa chiqarishga o'rgatadi. Shuning uchun ham zamonaviy texnologiyalar rivojlangan davrda ham kitob o'qish o'z ahamiyatini yo'qotmaydi.

Shuningdek, kitobxonlik madaniyati jamiyatning ma'naviy muhitini mustahkamlaydi. Kitob o'qigan insonlar orasida madaniyat, odob-axloq va insoniy qadriyatlarga hurmat yuqori bo'ladi. Natijada jamiyatda sog'lom ma'naviy muhit shakllanadi. Bu esa mamlakat taraqqiyoti, barqarorligi va ijtimoiy farovonligi uchun muhim omil hisoblanadi.

Demak, mutolaa va kitobxonlik madaniyati jamiyatning intellektual va ma'naviy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Kitob o'qish orqali insonlar bilimli, ongli va mas'uliyatli shaxslar bo'lib shakllanadi, bu esa o'z navbatida jamiyatning barqaror taraqqiyotini ta'minlaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, mutolaa inson hayotida muhim o'rin tutadigan, uning tafakkuri, ma'naviy dunyosi va shaxsiy kamolotini rivojlantiruvchi eng muhim omillardan biridir. Kitob o'qish orqali inson bilimini boyitadi, dunyoqarashini kengaytiradi hamda voqea-hodisalarga ongli va tahliliy yondashishni o'rganadi. Shu bilan birga, mutolaa insonda mustaqil fikrlash, muammolarni hal etish hamda hayotga mas'uliyat bilan qarash kabi muhim sifatlarni shakllantiradi.

Shuningdek, kitobxonlik madaniyati jamiyat taraqqiyotining muhim

omillaridan biri hisoblanadi. Bilimli va tafakkuri rivojlangan insonlardan iborat jamiyat barqaror rivojlanadi, ilm-fan va madaniyat yuksaladi. Ayniqsa, yosh avlodni kitob o'qishga rag'batlantirish, ularda mutolaa madaniyatini shakllantirish kelajak taraqqiyoti uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Demak, mutolaa — bu insonni ma'naviy va intellektual jihatdan yuksaltiradigan, jamiyat rivojiga xizmat qiladigan bebaho boylikdir. Har bir inson kitobni o'zining doimiy hamrohi sifatida qabul qilsa, jamiyatda bilimli, ongli va komil shaxslar soni ortadi. Natijada esa taraqqiyot va yuksalish uchun mustahkam poydevor yaratiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Shavkat Mirziyoyev. **Yangi O'zbekiston strategiyasi.** – Toshkent: O'zbekiston nashriyoti, 2021.
2. Alisher Navoiy. **Mahbub ul-qulub.** – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2016.
3. Abu Rayhon Beruniy. **Tanlangan asarlar.** – Toshkent: Fan nashriyoti, 1968.
4. Abu Ali Ibn Sino. **Tib qonunlari (Al-Qonun fit-tibb).** – Toshkent: Fan nashriyoti, 1981.
5. Karimov I.A. **Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.** – Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti, 2008.
6. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. **Kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish bo'yicha qaror va dasturlar.** – Toshkent, 2017.